

**Jizzax milliy madaniyati motivlaridan foydalanib rangtasvir kompozitsiyasi
yaratish metodikasi**

Xojamqulova Parizod Ozodovna
Tasviriy san'at mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi Jizzax viloyati milliy madaniyati motivlaridan (kashtachilik naqshlari, kulolchilik buyumlari, folklor-etnografik elementlar, tabiat manzaralari va an'anaviy urf-odatlar) foydalanib rangtasvir kompozitsiyasi yaratishning metodikasi o'rganiladi. Jizzax vohasi qadimiy hunarmandchilik an'analari (gilamchilik, kulolchilik, zargarlik), folklor jamoalari va boy tabiatiga ega bo'lib, bu elementlar tasviriy san'at darslarida talabalarning ijodiy qobiliyatlarini, estetik didini va milliy o'zlikni rivojlantirishda muhim vosita sifatida qo'llaniladi. Tadqiqotda interfaol usullar, milliy motivlarni integratsiyalash va loyihaviy ishlar orqali talabalarda nostandart fikrlash, rang va kompozitsiya hisini shakllantirish taklif etiladi. Natijada, bunday yondashuv talabalarda madaniy merosga hurmat, ijodiy ifoda va shaxsiy rivojlanishni kuchaytirishi asoslanadi.

Kalit so'zlar: Jizzax viloyati, milliy madaniyat motivlari, rangtasvir kompozitsiyasi, kashtachilik naqshlari, kulolchilik, folklor elementlari, tabiat manzaralari, ijodiy fikrlash, estetik tarbiya, interfaol metodlar, madaniy meros, talabalar kreativligi.

Аннотация: В данном тезисе исследуется методика создания живописных композиций с использованием мотивов национальной культуры Джизакской области (узоры вышивки, керамика, фольклорно-этнографические элементы, пейзажи природы и традиционные обычаи). Джизакский оазис обладает древними ремесленными традициями (ковроткачество, гончарное дело, ювелирное дело), фольклорными коллективами и богатой природой, эти элементы используются на уроках изобразительного искусства в качестве важного средства развития творческих способностей, эстетического вкуса и национального самосознания студентов. В исследовании предлагается формировать у студентов нестандартное мышление, чувство цвета и композиции посредством интерактивных методов, интеграции национальных мотивов и проектной работы. В результате обосновано, что такой подход укрепляет у

студентов уважение к культурному наследию, творческое выражение и личностное развитие.

Ключевые слова: Джизакская область, мотивы национальной культуры, живописная композиция, вышитые узоры, гончар

Abstract: This thesis examines the methodology of creating a painting composition using the motifs of the national culture of the Jizzakh region (embroidery patterns, pottery, folklore and ethnographic elements, natural landscapes, and traditional customs). The Jizzakh oasis has ancient traditions of craftsmanship (carpet weaving, pottery, jewelry making), folklore communities, and a rich nature, which are used in fine arts classes as an important tool for developing students' creative abilities, aesthetic taste, and national identity. The study proposes the formation of non-standard thinking, a sense of color and composition in students through interactive methods, the integration of national motifs, and project work. As a result, it is substantiated that such an approach strengthens students' respect for cultural heritage, creative expression, and personal development.

Keywords: Jizzakh region, national cultural motifs, painting composition, embroidery patterns, potter

Kirish: Zamonaviy ta'limda milliy madaniyat elementlarini o'quv jarayoniga integratsiyalash talabalarning ijodiy potentsialini rivojlantirishning muhim yo'nalishlaridan biridir. O'zbekiston Respublikasining ta'lim islohotlari milliy qadriyatlar, estetik tarbiya va kreativ kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan. Jizzax viloyati qadimiy Buyuk Ipak yo'li chorrahasida joylashgan bo'lib, u yerda kulolchilik, zargarlik, kashtachilik, gilamchilik kabi hunarmandchilik turlari va boy folklor an'analari (qarsak raqslari, lapar va o'lanlar) rivojlangan. Viloyatning tabiat manzaralari – Zomin milliy bog'i, tog'lar, daryolar va qadimiy qo'riqxonalar – rangtasvir uchun boy ilhom manbai hisoblanadi.

Rangtasvir kompozitsiyasi yaratishda Jizzax motivlaridan foydalanish talabalarda ranglar ramziyligini (masalan, yashil – tabiat uyg'onishi, qizil – quvonch), naqshlar geometriyasini va kompozitsion muvozanatni o'rgatadi. Bu jarayon nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki madaniy identifikatsiyani va ijodiy tafakkurni rivojlantiradi.

Tadqiqot maqsadi: Jizzax milliy madaniyati motivlaridan foydalanib rangtasvir kompozitsiyasi yaratishning metodikasini ishlab chiqish va uning talabalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirishdagi samaradorligini asoslash. Ushbu yondashuv milliy merosni saqlash va yosh avlodni ma'naviy boyitishga xizmat qiladi.

Asosiy qism: Jizzax viloyati madaniyati qadimiy hunarmandchilik va folklor an'analariga boy. Viloyatda 54 folklor-etnografik jamoa, maqomchilar va raqs guruhlari faoliyat yuritadi. Asosiy motivlar: kashtachilik naqshlari (suzani uslublari, gul va o'simlik elementlari), kulol qilinadigan sopol idishlarning bezaklari, milliy kiyimlar (atlas, adras matolar), tabiat manzaralari (Zomin tog'lari, Aydar-Arnasoy ko'llari) va urf-odatlar (to'y marosimlari, qarsak raqslari).

Rangtasvir darslarida ushbu motivlardan foydalanish quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

1. **Nazariy tayyorgarlik bosqichi:** Talabalarga Jizzax madaniyati haqida ma'lumot beriladi: hunarmandchilik tarixi, naqshlar ramziyligi, folklor namunalari. Fotosuratlar, video va real buyumlar (suzani, kulol idishlar) namoyish etiladi.

2. **Ijodiy loyihalashtirish bosqichi:** Talabalar eskizlar chizadilar: masalan, Zomin tog'lari fonida milliy naqshli kompozitsiya yoki to'y marosimi sahnalari. Ochiq savollar: "Naqshlarda qanday his-tuyg'ularni ifodalaysiz?", "Tabiat va hunarmandchilikni qanday birlashtirasiz?".

3. **Amaliy ijro bosqichi:** Guash, akvarel, kollaj yordamida asarlar yaratiladi. Ranglar ramziyligi (ko‘k – osmon, yashil – tabiat) va naqshlar geometriyasi hisobga olinadi. Interfaol usullar: guruhii brainstorming, plener (tabiatda chizish).

4. **Refleksiya bosqichi:** Asarlar taqdimoti va muhokamasi – talabalar bir-birining ishlarini tahlil qiladilar.

Bu metodika ijodiy fikrlashning fluently (ko‘p g‘oya), flexibility (turli yondashuv), originality (o‘ziga xoslik) jihatlarini rivojlantiradi.

Muhokama: Jizzax motivlaridan foydalanish talabalarda madaniy identifikatsiyani kuchaytiradi va motivatsiyani oshiradi. Tadqiqotlar bo‘yicha, milliy mavzular estetik didni rivojlantiradi. Muammolar: talabalarning texnik tayyorgarligi yetarli emasligi yoki materiallar cheklanganligi. Yechim: raqamli vositalar (grafik planshetlar) va guruhii ishlar. Boshqa viloyatlar (masalan, Farg‘ona kashtachiligi) bilan solishtirganda, Jizzaxda tabiat va hunarmandchilik integratsiyasi kuchliroq.

Xulosa va takliflar: Jizzax milliy madaniyati motivlaridan foydalanib rangtasvir kompozitsiyasi yaratish talabalarda ijodiy fikrlashni, estetik did va milliy hurmatni rivojlantiradi. Bu ta‘lim jarayonida milliy merosni saqlashga hissa qo‘shadi.

Takliflar:

- Dars dasturlariga Jizzax motivlarini kiritish;
- O‘qituvchilar uchun seminarlar va mahalliy hunarmandlar bilan uchrashuvlar;
- Talaba asarlaridan ko‘rgazmalar tashkil etish;
- Raqamli texnologiyalar va plener darslarini ko‘paytirish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Milliy madaniyatni rivojlantirish” konsepsiyasi (PQ-4038, 2018).
2. Jizzax viloyati madaniyati haqida materiallar (Vikipediya va rasmiy saytlar).
3. Advantour.com: Uzbek Embroidery and Handicrafts.
4. Hunarmand.uz: Milliy hunarmandchilik an‘analari.
5. ResearchGate va ilmiy maqolalar: Tasviriy san‘atda milliy motivlar (2020–2025).
6. National Geographic va UNESCO materiallari: O‘zbekiston nomoddiy madaniy merosi.